

RAPPORT 596

Nota Kortessem, Omstraat Nieuwbouw van assistentiewoningen met bijhorende parkeergarage

Deel 1: Verslag van resultaten

Patrick Reygel, Inge Van de Staey, Petra Driesen
& Thomas Himpe
April 2018

ARON-RAPPORT 596

NOTA KORTESSEM, OMSTRAAT

NIEUWBOUW VAN ASSISTENTIEWONINGEN MET BIJHORENDE PARKEERGARAGE

Patrick Reygel, Inge Van de Staey, Petra Driesen & Thomas Himpe

Tongeren
2018

Colofon

ARON rapport 596 – Nota Kortessem, Omstraat – Nieuwbouw van assistentiewoningen en bijhorende parkeergarage.

Erkend archeoloog: Patrick Reygel (OE/ERK/archeoloog/2015/00092)

Auteurs: Patrick Reygel, Inge Van de Staey, Petra Driesen & Thomas Himpe

Bijdragen: /

Foto's en tekeningen: ARON bvba (tenzij anders vermeld)

Wettelijk depot: D/2018/12.651/53

Op de teksten, foto's en tekeningen geldt een auteursrecht. Gelieve ons de wens om gebruik te maken van de teksten of illustraties schriftelijk over te maken op info@aron-online.be

Zonder voorafgaandelijke schriftelijke toestemming van ARON bvba mag niets uit deze uitgave worden verveelvoudigd, bewerkt, en/of openbaar gemaakt door middel van webpublicatie, druk, fotokopie, microfilm of op welke andere wijze ook.

ARON bvba
Archeologisch Projectbureau
Neremweg 110
3700 Tongeren
www.aron-online.be
info@aron-online.be
tel: 012/225.250
fax: 012/770.034

© ARON bvba, Archeologisch projectbureau, 2018

INHOUDSTAFEL

Inleiding	3
DEEL 1. VERSLAG VAN RESULTATEN	4
Hoofdstuk 1. Het onderzoeksgebied	4
1. Situering onderzoeksgebied	4
2. Geplande bodemingrepen	8
3. Bekrachtigde maatregelen	9
Hoofdstuk 2. Het Proefsleuvenonderzoek	10
1. Beschrijvend gedeelte	10
1.1 Administratieve gegevens	10
1.2 Archeologische voorkennis	12
1.3 Onderzoeksvragen en randvoorwaarden	12
1.4 Werkwijze, verloop en actoren	12
2. Assessment	15
2.1 Landschappelijke opbouw van het onderzoeksgebied	15
2.2 Sporen, spoorcombinaties en archeologische structuren	19
2.3 Vondsten	21
2.4 Assessment van stalen	22
2.5 Conservatie-assessment	22
2.6 Onderzoeksvragen	22
2.7 Kennisvermeerdering	23
3. Samenvatting	24
DEEL 2. PROGRAMMA VAN MAATREGELEN	25
1. Gemotiveerd advies	25
1.1 Volledigheid van het uitgevoerde vooronderzoek	25
1.2 Duiding en waardering van de archeologie in het projectgebied	26
1.3 Impact van de geplande bodemingrepen	26
1.4 Bepaling van Maatregelen	26
BIBLIOGRAFIE	

BIJLAGEN

- Bijlage 1: Periodentabel A4
- Bijlage 2: Kadasterplan
- Bijlage 3: Afbeeldingen- plannenlijst
- Bijlage 4: Inplantingsplan
- Bijlage 5: Inmetingsplan proefsleuven BT
- Bijlage 6: Ontwerpplan proefsleuven
- Bijlage 7: Detailplannen proefsleuven
- Bijlage 8: Overzichtsplan met aardkundige eenheden
- Bijlage 9: Profielen proefsleuven
- Bijlage 10: Bodemtransect proefsleuven
- Bijlage 11: Profielbeschrijving proefsleuven
- Bijlage 12: Fotolijst proefsleuvenonderzoek
- Bijlage 13: Sporenlijst proefsleuvenonderzoek
- Bijlage 14: Vondstenlijst proefsleuvenonderzoek
- Bijlage 15: Lijst met afkortingen

INLEIDING

Voorliggende nota behandelt de resultaten van het archeologisch vooronderzoek dat uitgevoerd werd naar aanleiding van het aanvragen van een vergunning voor de nieuwbouw van 23 assistentiewoningen met parkeergarage op een ca. 5506 m² groot terrein langs de Omstraat te Kortesse (prov. Limburg).

De bouwheer had immers een optiecontract met de eigenaars van de gronden waarbij ze pas het recht tot uitvoeren van de werken hebben na het toekennen van de stedenbouwkundige vergunning. Dit geldt tevens voor archeologisch onderzoek. Daarom was het onmogelijk voor de opdrachtgever om voorafgaand aan het aanvragen van de vergunning een archeologisch vooronderzoek met ingreep in de bodem uit te voeren. Er werd dan ook door RAAP conform onderafdeling 7 van het Onroerend Erfgoeddecreet een archeologienota met uitgesteld traject opgemaakt en bij het Agentschap Onroerend Erfgoed ingediend. Deze archeologienota, die ID 3017¹ meekreeg, werd door Onroerend Erfgoed bekrachtigd met als voorwaarde dat de parkzone effectief geen deel uitmaakt van het projectgebied. Verder werden het naleven van het voorgestelde Programma van Maatregelen en het naleven van het Onroerend Erfgoeddecreet van 12 juli 2013 als voorwaarden in de afgeleverde vergunning opgenomen.

Het uitgesteld archeologisch vooronderzoek dat in het kader van deze nota uitgevoerd werd, betrof een proefsleuvenonderzoek (2018C278). Het resultaat van dit onderzoek wordt omschreven in deel 1 van deze nota. Op basis hiervan wordt er geen verder archeologisch onderzoek geadviseerd. Dit wordt beargumenteerd in deel 2.

¹ <https://loket.onroenderfgoed.be/archeologie/notas/archeologienotas/3017>; Verhoeven M. en Janssens M. (2017). Archeologienota, Plangebied Omstraat te Kortesse (gemeente Kortesse, provincie Limburg).

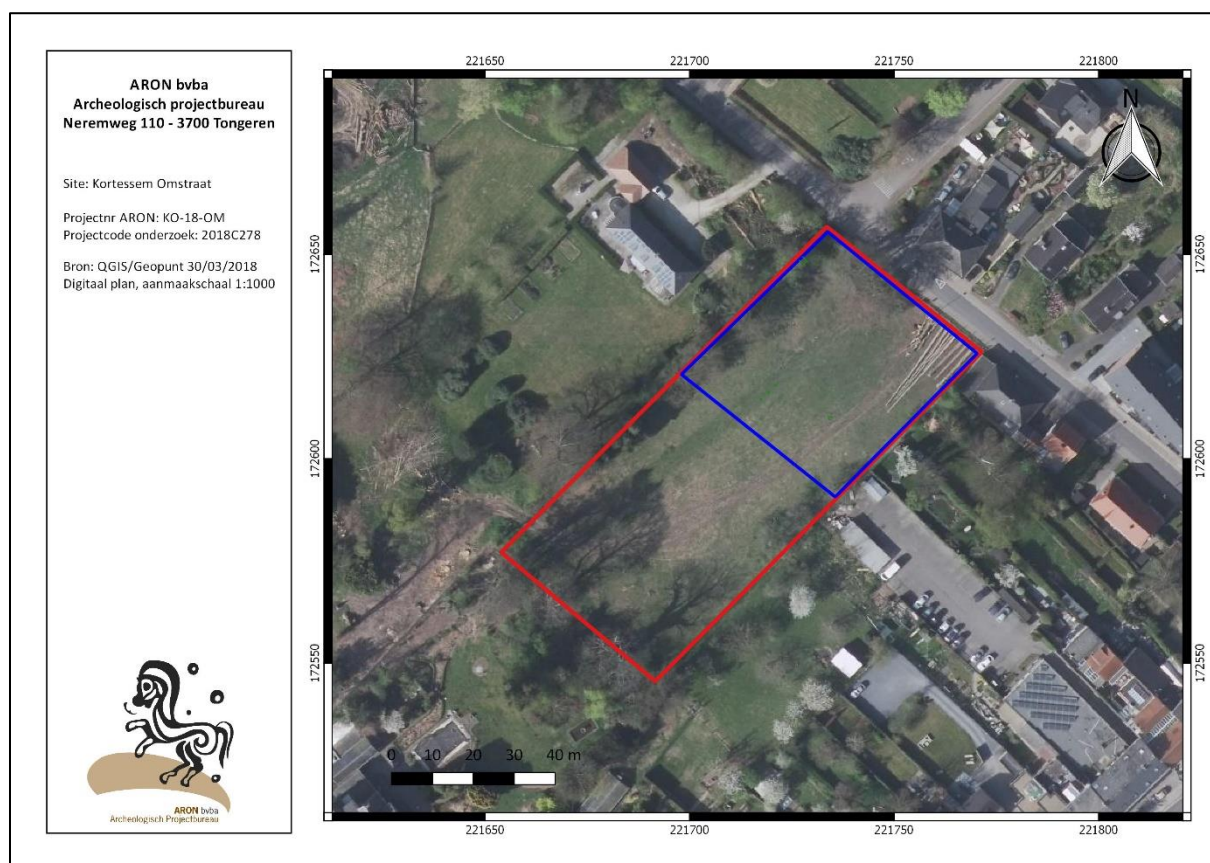
DEEL 1. VERSLAG VAN RESULTATEN

HOOFDSTUK 1. HET ONDERZOEKSGBIED

1. Situering onderzoeksgebied²

De initiatiefnemer plant op een ca. 5506 m² groot terrein (*Afb. 1, rood*) de nieuwbouw van 23 assistentiewoningen met bijhorende met parkeergarage aan de Omstraat te Kortesse (prov. Limburg). Het terrein is kadastraal gekend als Kortesse, afdeling 1, sectie C, perceelnummers 934D, 934^E en 934H en situeert zich op ca. 150 m ten westen van het centrum van Kortesse.

Het terrein dat deel uitmaakt van dit vervolgonderzoek betreft een ca. 2560 m² grote zone langs de Omstraat, dat als woongebied zal worden ontwikkeld (*Afb. 1, blauw*). De resterende 2946 m² is parkgebied en maakt geen deel uit van dit vervolgonderzoek (zie *infra*).

Afb. 1: Kleurenorthofoto met aanduiding van het terrein voor vervolgonderzoek in het blauw. De resterende zone is parkgebied en maakt geen deel uit van dit onderzoek.

Het onderzoeksgebied is gelegen in Droog-Haspengouw. Het reliëf op het terrein is vrijwel vlak, met hoogtes tussen de ca. 56 en 57 m TAW. Verder loopt het landschap geleidelijk af richting de aanwezige waterlopen. Zo is de Winterbeek op ca. 370 m ten zuidoosten van het onderzoeksgebied gelegen. De Vloedgracht loopt op ca. 500 m ten noordwesten van het terrein (*Afb. 2*).

² <https://loket.onroerendergoed.be/archeologie/notas/archeologienotas/3017>; Verhoeven M. en Janssens M. (2017). Archeologienota, Plangebied Omstraat te Kortesse (gemeente Kortesse, provincie Limburg).

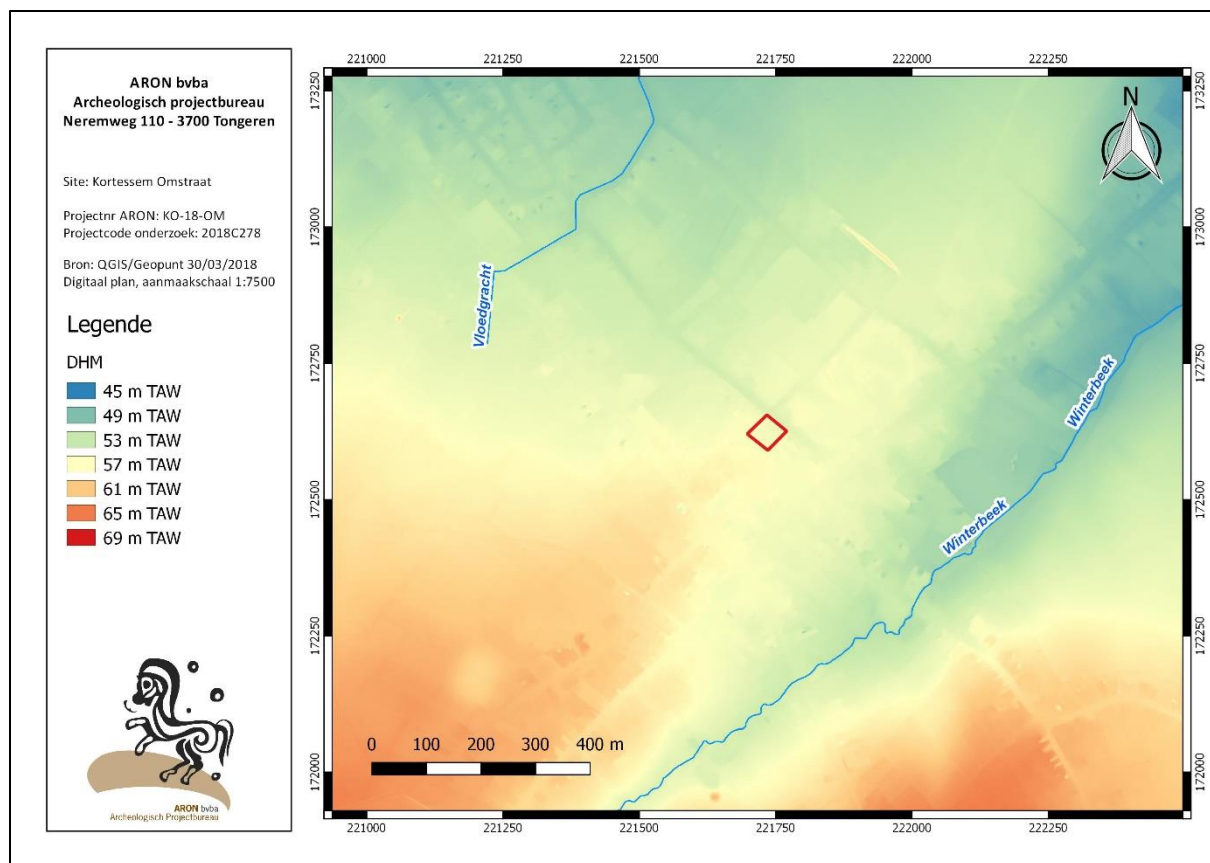
Ter hoogte van het projectgebied geeft de Tertiair geologische kaart de afzettingen van de *Formatie van Borgloon* weer. De Quartair geologische kaart (Afb. 3) toont een dik pakket *Brabantleem*, met daaronder een pakket *Haspengouwleem* (Afb.3: oranjebruin).

De bodemkaart (Afb. 4) geeft voor het terrein hoofdzakelijk een Aca-bodem weer, meer bepaald een matig droge leembodem met textuur B-horizont. Een deel van het terrein wordt ingenomen door een OB-bodem, die ook in het centrum van Kortesseem wordt aangeduid. Het betreft bodems die zodanig door de mens zijn beïnvloed dat textuur, draineringsklasse en de profielontwikkeling niet meer kan worden bepaald. Bebouwde percelen, maar ook tuinen en industriegronden worden hiertoe gerekend.

De naamvorm *Curtricias* duikt al op in 741. De oudste vermelding *Corteseem* in een charter van Gerard, abt van Sint-Truiden, dateert van 1150. Etymologisch zou de naam afkomstig zijn van het Romeinse *curtis* (hof), met het Germaanse suffix *-heim*, *-em* (woning). In de vroege middeleeuwen ontstond er een driehoekige nederzetting, waarvan de zijden werden gevormd door de Oorsprongstraat, nu Dorpsstraat, de heirbaan van Hasselt naar Tongeren, nu Mersenhovenstraat, en de Klokkenhofsteeg.

Aan de hand van de historische informatie en het kaartmateriaal kon achterhaald worden dat er binnen het onderzoeksgebied onbebouwd was en gebruikt werd als weide- en akkerland.

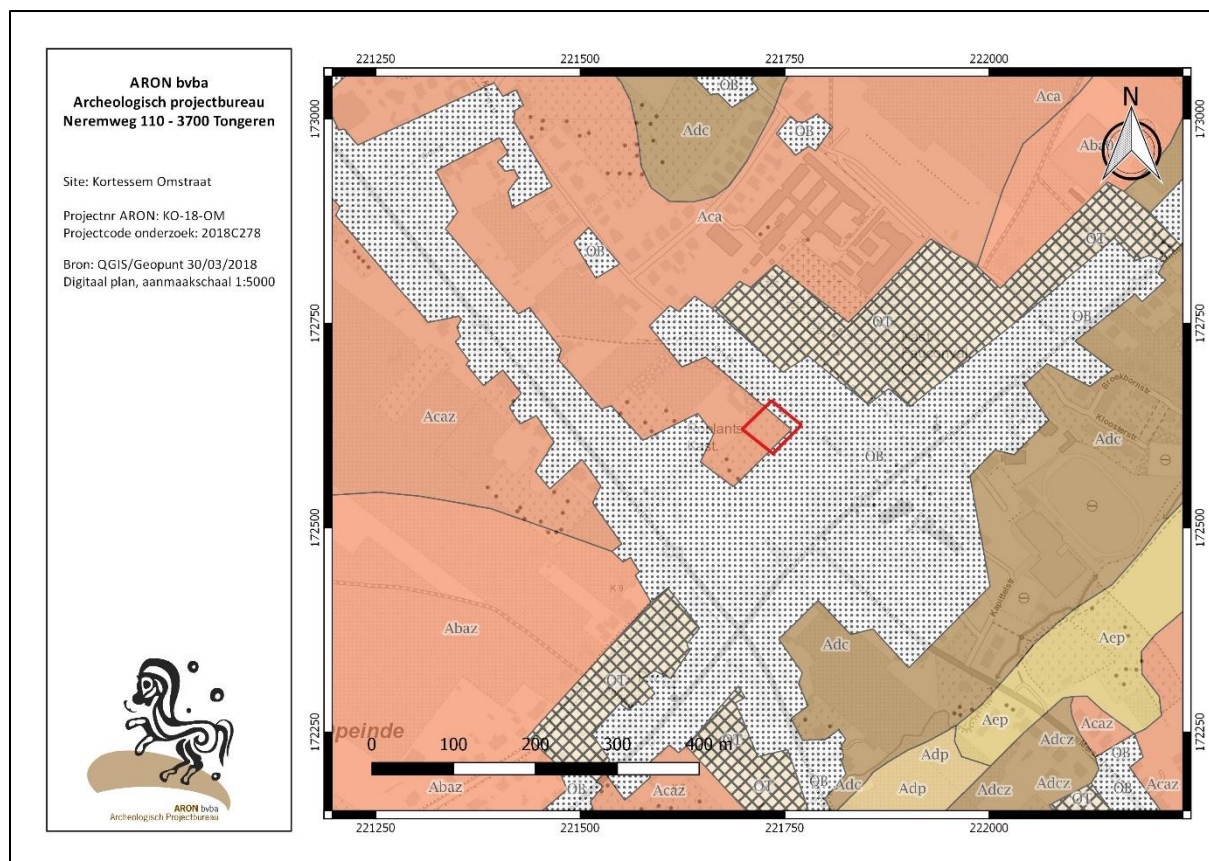
In de omgeving van het onderzoeksterrein (<500 m) zijn enkele CAI locaties aanwezig die wijzen op bewoning vanaf de steentijd (Afb. 5). Ter hoogte van **CAI 212578**, op 150 m ten noordwesten van het terrein, werden losse vondsten uit het neolithicum, de Romeinse periode en de nieuwe tijd opgemerkt. Aan het kerkhof (**CAI 50165**), 100 m ten noorden van het terrein, trof men een Romeinse munt aan. Op 280 m ten noordoosten van het onderzoeksterrein (**CAI 2017336**) vond men een stenen werktuig uit het laat-paleolithicum, een grote kuil uit de ijzertijd en een waterput en andere sporen uit de Romeinse tijd. Ter hoogte van **CAI 700571**, direct ten oosten van zojuist genoemde vindplaats, trof men bouwpuin, dakpannen en een munt uit de Romeinse tijd aan. Uit de nieuwe tijd vond men een afvalkuil met resten van een baksteenoven en een waterput, op 165 m ten oosten van het terrein (**CAI 52157**). Op 155 m ten zuiden kwamen voornamelijk sporen uit de volle middeleeuwen aan het licht (**CAI 211576**). Op 200 m ten zuiden van het terrein werden stenen werktuigen uit het laat-paleolithicum-neolithicum en aardewerk uit de vroege middeleeuwen gerecupereerd (**CAI 212148**).

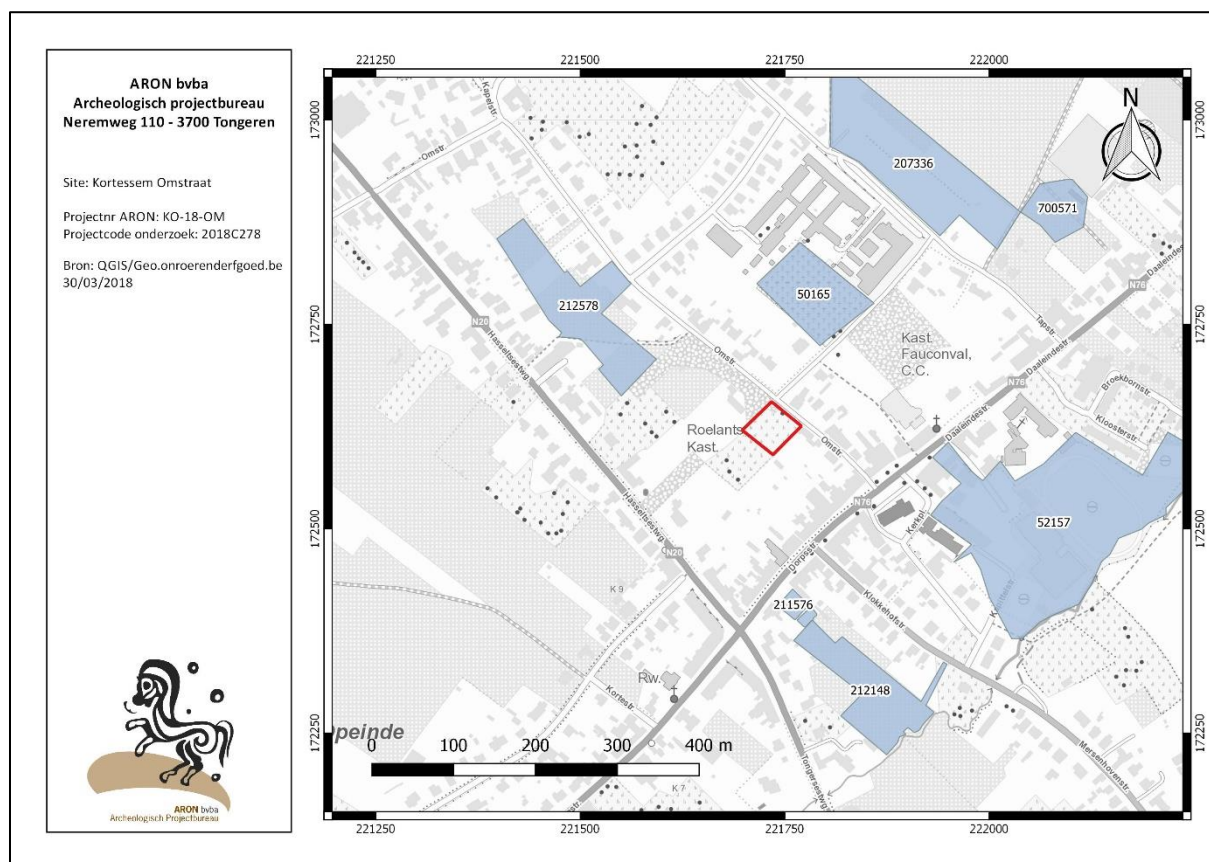
Afb. 2: Uittreksel uit het digitaal hoogtemodel Vlaanderen II met afbakening van het onderzoeksterrein (rood).

Afb. 3: Uittreksel Quartair profieltypekaart kaartblad 33 Sint Truiden met afbakening van het onderzoeksterrein in het rood (oranjebruin: Brabantleem op Haspengouwleem, oranje Haspengouwleem op Brabant Leem, paars alluvium, en groen: colluvium).

Afb. 4: Bodemkaart met aanduiding van het onderzoeksterrein in het rood.

Afb. 5: Centraal Archeologische Inventaris met het onderzoeksgebied (rood) de CAI vindplaatsen (blauw).

3. Bekrachtigde maatregelen

Uitgaande van bovenstaande gegevens werd in de bekrachtigde archeologienota met ID 3017³ **een aanvullend archeologisch vooronderzoek geadviseerd in de vorm van een proefsleuvenonderzoek.**

Om uitspraken te kunnen doen over de aan- of afwezigheid van een archeologische site binnen het onderzoeksgebied is het noodzakelijk een proefsleuvenonderzoek uit te voeren. Een proefsleuvenonderzoek biedt namelijk meer ruimtelijk inzicht dan een proefputtenonderzoek. Uitgaande van de te verwachten archeologische potentie naar (proto-)historische sites, nl. de aanwezigheid van een site zonder complexe stratigrafie, dient 12,5% van het terrein conform de Code Goede praktijk door middel van proefsleuven onderzocht te worden.

Voor de uitvoer van het proefsleuvenonderzoek gaat de voorkeur uit voor de methode van continue sleuven, waarbij minimaal 10% van het terrein opengelegd d.m.v. parallelle proefsleuven die onderbroken over het volledige terrein aangelegd worden en 2,5% d.m.v. kijkvensters, dwarssleuven en/of volgsleuven.

Bij de uitvoering van het proefsleuvenonderzoek wordt bij de aanleg van de sleuven continue een metaaldetector gebruikt om de aanwezigheid van metalen objecten te controleren. De storthopen dienen eveneens onderzocht te worden.

Deze archeologienota werd door het agentschap Onroerend Erfgoed bekrachtigd met bijkomende voorwaarden. Het proefsleuvenonderzoek zal enkel plaatsvinden op het terrein dat binnen het woongebied valt. Het achterliggende terrein met als functie parkgebied zal buiten het proefsleuvenonderzoek vallen.

³ <https://loket.onroerenderfgoed.be/archeologie/notas/archeologienotas/3017>; Verhoeven M. en Janssens M. (2017). Archeologienota, Plangebied Omstraat te Kortesseem (gemeente Kortesseem, provincie Limburg).

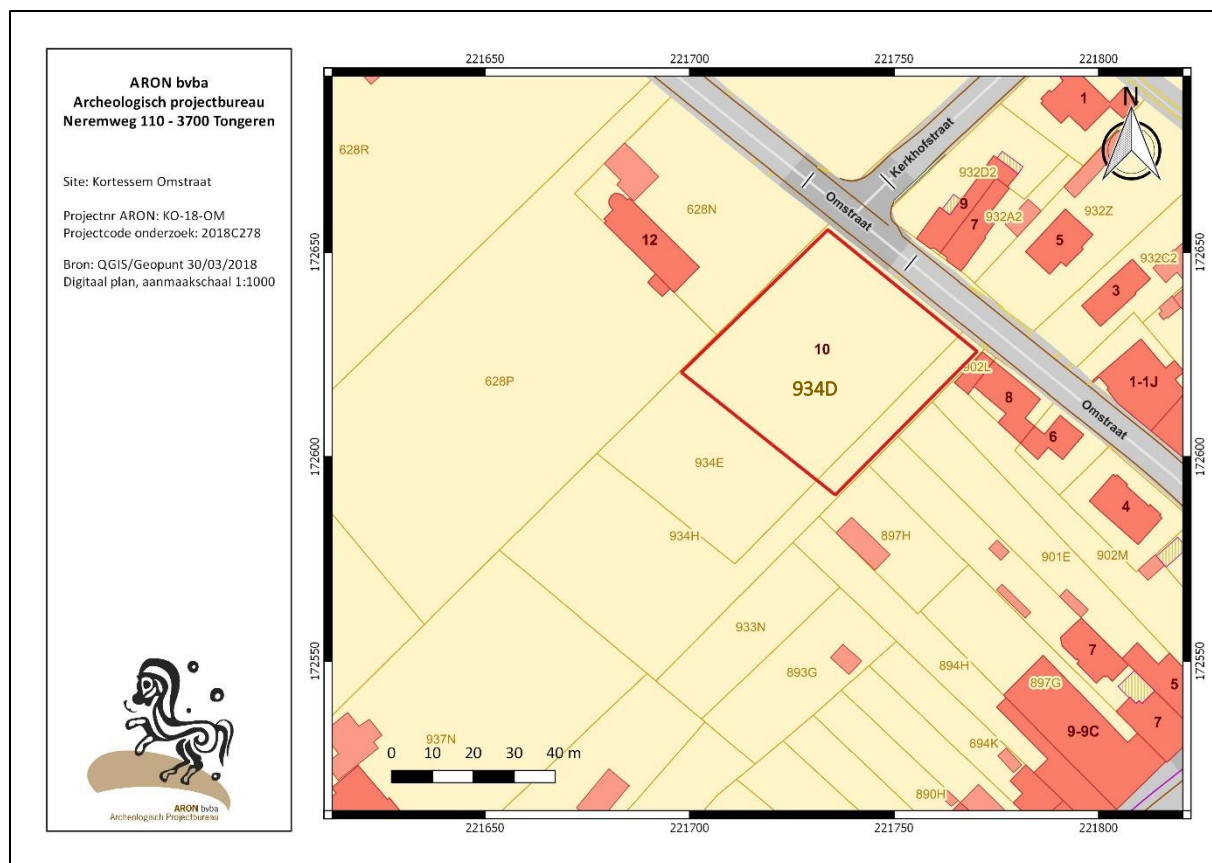
HOOFDSTUK 2. HET PROEFSLEUVENONDERZOEK

1. Beschrijvend gedeelte

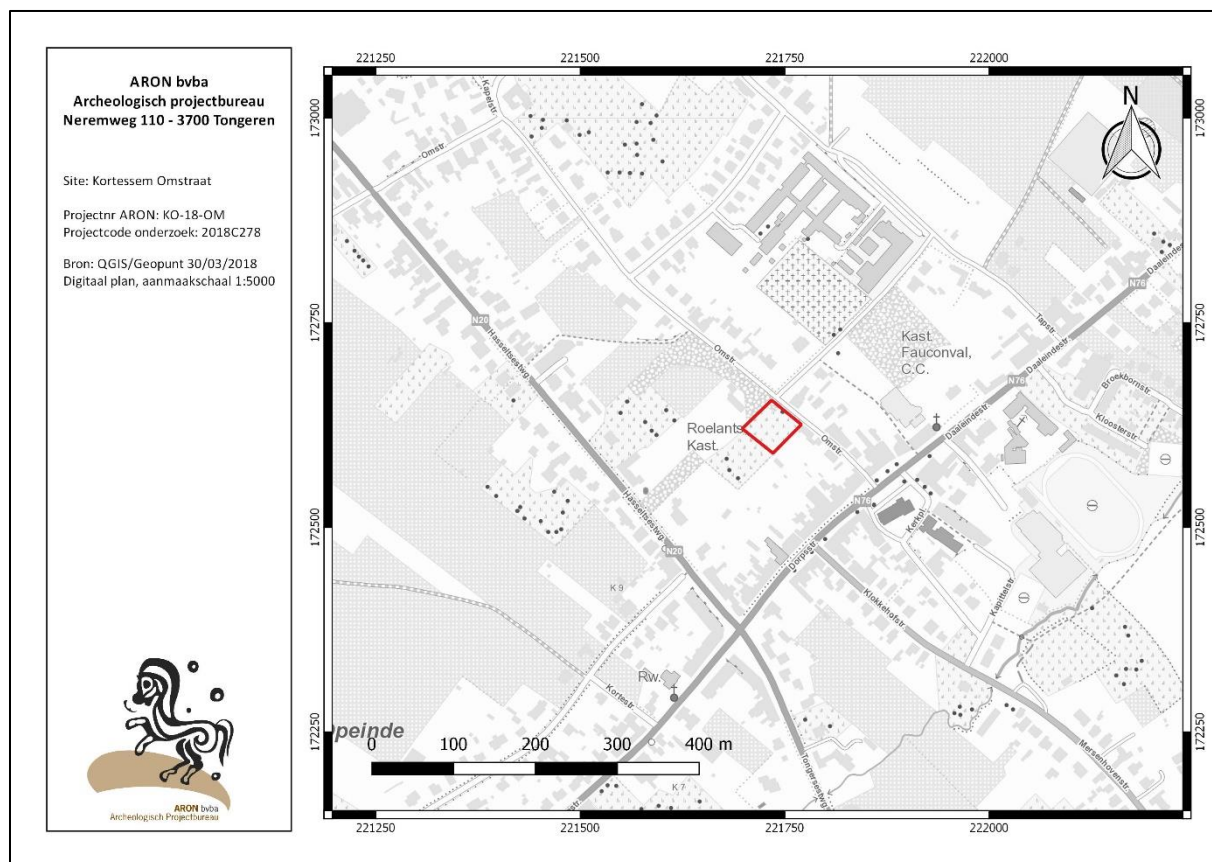
1.1 Administratieve gegevens

Onderdeel van het onderzoek	Proefsleuven en proefputten	
Projectcode	2018C278	
Naam en erkenningsnummer archeoloog	Patrick Reygel OE/ERK/archeoloog/2015/00092 ARON bvba Archeologisch Projectbureau, Neremweg 110, 3700 Tongeren OE/ERK/Archeoloog/2015/00006	
Andere actoren en specialisten: Aardkundige	Functie	Naam
	Projectleiding Veldwerkleider Assistent-archeoloog Aardkundige Metaaldetectorist	Petra Driesen Patrick Reygel Thomas Himpe Chris Cammaer (ACC Geology) Patrick Reygel Joris Steegmans
Extern wetenschappelijk advies	n.v.t.	n.v.t.
Locatiegegevens	Limburg, Kortesseem, Omstraat	
Bounding box coördinaten	xMin,yMin 221697.97,172590.68; xMax,yMax 221770.30,172655.54	
Oppervlakte	Het terrein dat d.m.v. een proefsleuvenonderzoek onderzocht werd heeft een oppervlakte van circa 2560 m ² (Afb. 8, Rode contour).	
Kadastrumnummers	Kortesseem, afdeling 1, sectie C, perceelnummers percelen 934D en 934H (deel).	
Thesaurusthermen ⁴	Proefsleuvenonderzoek, vooronderzoek, Kortesseem, Omstraat	
Overzichtsplan verstoringen	Zie bijlage 5 en 6: overzichtsplan proefsleuven	

⁴ <https://inventaris.onroerenderfgoed.be/thesaurus>

Afb. 8: Kadastraal plan met perceelgrenzen en afbakening van het onderzoeksterrein in het rood.

Afb. 9 Uittreksel uit de topografische kaart met afbakening van het onderzoeksterrein in het rood. (Uittreksels uit Cartoweb.be met toelating van het Nationaal Geografisch Instituut C18008 – www.ngi.be)

1.2 Archeologische voorkennis

Het dal van de Winterbeek ligt ca. 300 m verwijderd, waardoor het onderzoeksgebied niet binnen de gradiëntzone valt. Er geldt derhalve een lage archeologische verwachting voor vindplaatsen van jager-verzamelaars. Vanaf het neolithicum tot de late middeleeuwen bezit het gebied een hoge verwachting voor vindplaatsen.

1.3 Onderzoeksvragen en randvoorwaarden

Doel van het proefsleuvenonderzoek is dat eventueel aanwezige (proto-)historische vindplaatsen opgespoord, geregistreerd, gedetermineerd en gewaardeerd worden.

Verder wordt de potentiële impact van toekomstige geplande werken op de al dan niet goed bewaarde bodems en het mogelijke aanwezige archeologisch erfgoed ingeschat. Onderdeel van de evaluatie is dat er mogelijkheden gezocht worden om in situ behoud te bewerkstelligen en, indien dit niet kan, er aanbevelingen worden geformuleerd voor een vervolgonderzoek.

Tijdens het proefsleuvenonderzoek dienen volgende onderzoeksvragen behandeld te worden:

- Zijn er archeologische sporen en vondsten aanwezig?
 - o Wat is hun gaafheid, hoe diep zijn ze bewaard?
 - o Uit welke periode dateren ze en hoe valt dit te rijmen met de archeologische kennis over het gebied?
- Welke zones zijn archeologisch waardevol en dienen te worden onderworpen aan een archeologische opgraving?

1.4 Werkwijze, verloop en actoren

Op 22/03/2018 werd via het archeologieportaal bij het Agentschap Onroerend Erfgoed een melding van de aanvang van het onderzoek ingediend met referentie ID 908.

Reeds voorafgaandelijk aan het proefsleuvenonderzoek werd door de initiatiefnemer een deel van de teelaarde verwijderd en gestockeerd ter hoogte van de zuidwestelijke perceelgrens van perceel 934D. Verder was een ca. 5 m diepe kuil (31 m²) gegraven om de grondwaterstand na te gaan. Deze kuil bevond zich ter hoogte van de oostelijke perceelgrens van perceel 934D, waarbij de grond ten zuidwesten hiervan werd gestockeerd. De aanwezige bomen waren machinaal en geheel verwijderd. Deze zaken werden bij aankomst op het onderzoeksterrein telefonisch gemeld aan Ingrid Vanderhoydonck (Agentschap *Onroerend Erfgoed*).

Het proefsleuvenonderzoek werd uitgevoerd op 29 maart 2018. Patrick Reygel (*ARON bvba*) was veldwerkleider, Thomas Himpe (*ARON bvba*) was aanwezig als assisterend archeoloog. De bodemprofielen werden in samenspraak met aardkundige Chris Cammaer (*ACC Geology*) beschreven. De graafwerken werden uitgevoerd door de initiatiefnemer. Petra Driesen (*ARON bvba*) volgde het project intern op. De werken werden niet bezocht door het Agentschap Onroerend Erfgoed. Onmiddellijk na registratie werden de proefsleuven gedicht omwille van veiligheidsoverwegingen.

Het programma van maatregelen zoals omschreven in de bekrachtigde archeologienota (ID 3017) voorzag in een proefsleuvenonderzoek waarbij 11% van het terrein onderzocht diende te worden door middel van continue proefsleuven van 2 m breed, die op 10 m van elkaar gelegen waren. In totaal ging het om vijf NO-ZW georiënteerde sleuven (Afb. 10). Bijkomend diende 1,5% van het terrein via kijkvensters, dwars- en/of volsleuven onderzocht te worden. In het programma van maatregelen zoals omschreven in de bekrachtigde archeologienota wordt uitgegaan van een oppervlakte van ca. 2350 m² (woongebied).⁵ Uitgaande van deze oppervlakte kwam dit neer op een te onderzoeken oppervlakte van ca. 250 m². Daarnaast dienden de sleuven doorlopend onderzocht te worden met een metaaldetector.

⁵ Bij controle van de plannen kan echter uitgegaan worden van een ca. 2560 m² groot terrein (zie *infra*).

Van dit Programma van maatregelen werd tijdens het uitgevoerde onderzoek licht afgeweken. In eerste instantie bleek het onderzoeksterrein, zoals volgens de plannen als woongebied wordt omschreven, ca. 2560 m² groot. Daarnaast lagen de grondhopen ten gevolge van het afgraven van de teelaarde en het uitgraven van een sonderingsput op het onderzoeksterrein (zie *supra* en *infra*), wat de oorspronkelijke inplanting van de proefsleuven niet mogelijk maakte. In overleg met Ingrid Vanderhoydonck van het Agentschap Onroerend Erfgoed werd daarom geopteerd om de proefsleuven zo aan te leggen dat het beoogde percentage bereikt werd zonder afbreuk te doen aan de algemene onderzoeksstrategie. Het terrein werd zo onderzocht door middel van vijf proefsleuven. Proefsleuven 1, 3 en 5 werden hierbij naar het noorden verschoven, proefsleuven 2 en 4 naar het zuiden (Afb. 11).

De afstand tussen de proefsleuven bedraagt ca. 10 m (van middenpunt tot middenpunt), de proefsleuven zijn 2 m breed. De aangelegde sleuven waren NO-ZW georiënteerd, met uitzondering van SL2 die door de aanwezigheid van een grondhoop eerder N-Z georiënteerd is. De sleuven hadden in totaal een oppervlakte van 260 m². Centraal tussen SL 2 en SL 3 werd bijkomend één kijkvenster uitgegraven (KV 1). Het kijkvenster had een oppervlakte van 56 m². In totaal werd op deze wijze 316 m² onderzocht, wat neerkomt op 12,5 % van de oppervlakte die onderzocht moest worden (nl. 2560 m²).

De aanleg van de sleuven en het kijkvenster gebeurde machinaal door middel van een 21 ton kraan met een platte bak. De sleuven werden aangelegd op het archeologisch relevante vlak dat zich onder een recente verstoring, op een diepte van ca. 50 tot 80 cm, bevond. Deze sleuven werden continu onderzocht met een metaaldetector.

Er werden vijf profielputten aangelegd in het uiteinde van de sleuven om de bodemopbouw te kunnen bepalen. De profielkolommen zijn gezet tot een maximale diepte van ca. 1 m – 1,10 m. De relevante delen van de putwandprofielen werden over een breedte van minimaal 1 meter opgeschoond en geregistreerd, conform de bepalingen in hoofdstuk 10 van de *Code van Goede Praktijk*. Er werden op deze manier voldoende bodemprofielen geregistreerd zodat een volledig beeld van het onderzoeksterrein werd bekomen⁶. De profielputten 1 en 5 werden als referentieprofiel gekozen.

Er kwam gedurende het onderzoek 11 sporen aan het licht. Twee sporen, zijnde S1 en S11, werden gecoupeerd. De tweede helft werd niet opgegraven. Er werden vijf fragmenten aardewerk in S1 aangetroffen. Stalen werden niet genomen.

De veldarcheologen waren voorzien van het gebruikelijk handgerief om een kwalitatief en een correct archeologisch onderzoek uit te voeren. Voor de registratie van profielen, sleuven, putten, sporen en vondsten was een Nikon D3200 fotocamera, een schaallat, een bodemkundig meetlint, een noordpijl en een fotobord beschikbaar, voorzien van de correcte informatie (CGP6.7). De analoge registratie werd op het terrein uitgevoerd conform CGP 6.5. Daarnaast had het veldteam de beschikking over een Leica GPS. Alle profielputten, proefsleuven en profielkolommen, sporen en coupes werden ingemeten door middel van deze GPS, met de planimetrie in Lambert coördinaten (ESPG:31370), altimetrie ten opzichte van de Tweede Algemene Waterpassing, conform CGP 6.3.

De GPS opmetingen werden uitgelezen in AutoCAD door Joris Steegmans (*Aron bvba*). De gegevens werden verwerkt om de gevraagde plannen (sleuvenplannen, overzichtsplan, overzichtsplan met bewaring aardkundige eenheden, terreindoorsnede) op te leveren die conform CGP 6.3 werden opgesteld.⁷ De coupe –en profieltekeningen werden gedurende de verwerking gedigitaliseerd in AutoCAD, conform CGP 6.4 en CGP 6.5⁸. GIS-bestanden werden opgemaakt in QGis.

Een sporen- en vondstenlijst werd opgesteld conform CGP 6.11.7⁹ en CGP 6.11.5.¹⁰ Ook werd een fotolijst opgesteld, conform CGP 6.11.4.¹¹ Een stalenlijst werd niet opgemaakt. Een dagrapport werd niet opgesteld vermits het veldwerk slechts één dag duurde.

⁶ Bijlage 9.

⁷ Bijlage 5-10.

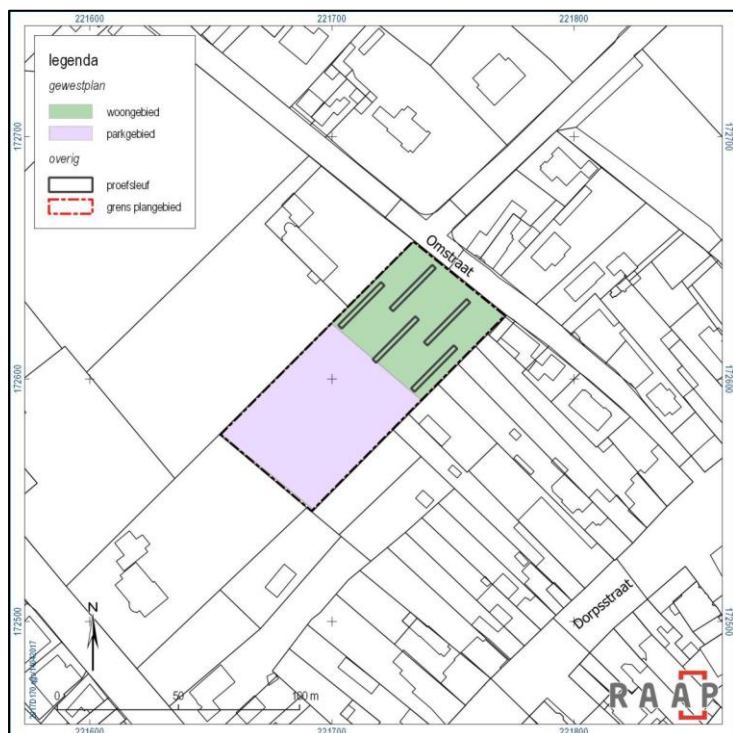
⁸ Bijlage 9.

⁹ Bijlage 13

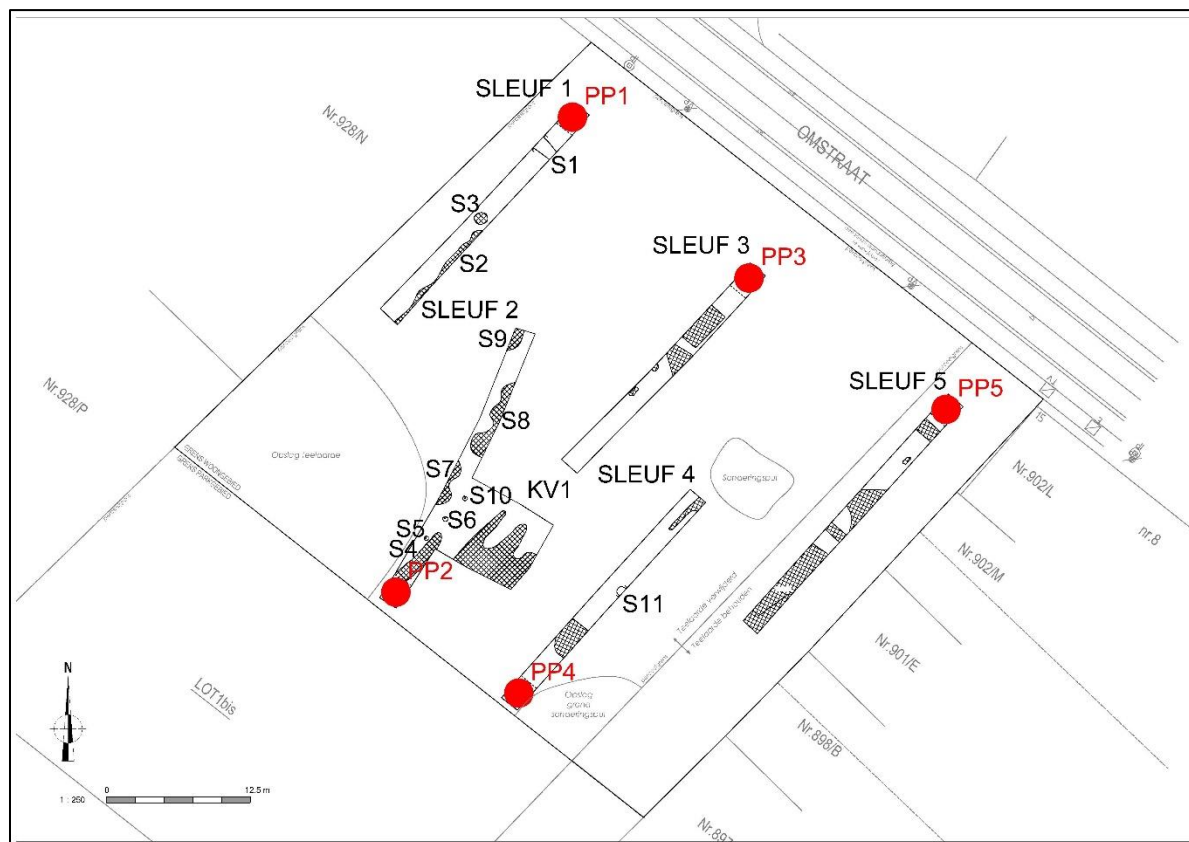
¹⁰ Bijlage 14

¹¹ Bijlage 12.

Het *Verslag van Resultaten* betreffende het proefsleuvenonderzoek werd geschreven door Inge Van de Staey en Petra Driesen (ARON bvba).

Afb. 10: Voorgesteld proefsleuvenplan uit de bekrachtigde archeologienota (ID 3017) (RAAP, digitaal plan, aanmaakschaal onbekend).

Afb. 11: Sleuvenplan met aanduiding van het projectgebied, sleuven en kijkvenster (zwart), proefputten (rood) en verstoringen (gearceerd) (Bron: Aron bvba, digitaal plan, dd. 04/04/2018, aanmaatschaal 1.250, 2018C278).

2. Assessment

2.1 Landschappelijke opbouw van het onderzoeksgebied

2.1.1 Beschrijving

De teelaarde bleek over quasi het ganse onderzoeksgebied – met uitzondering ter hoogte van perceel 934H – gedeeltelijk verwijderd (Afb. 12). De grond werd hierbij gestockeerd ter hoogte van de zuidwestelijke perceelgrens van het te onderzoeken terrein. Verder was in het oosten van het terrein een ca. 5 m diepe kuil (31 m²) gegraven om de grondwaterstand na te gaan (Afb. 13). De grond hieruit was in het zuidwesten van het terrein gestockeerd.

Afb. 12 boven: Terrein voor aanvang van het proefsleuvenonderzoek. De teelaarde was reeds bij aankomst gedeeltelijk weggegraven. De grondopslag hiervan is zichtbaar in het zuiden van het terrein. De tweede grondhoop, links, is afkomstig van de uitgegraven sonderingsput.

Afb. 13, links: Sonderingsput die werd gegraven om de grondwaterstand na te gaan.

Onder de (gedeeltelijk afgegraven) teelaardelaag was over het volledige onderzoeksgebied een verstoringspakket aanwezig dat reikte tot een diepte van 50 tot 80 cm onder het maaiveld. Dit pakket bestaat uit een donkergrijsbruin (thv PP1 (Afb. 14) en PP2) of eerder beigebruin tot lichtbruin (thv PP3, PP4 en PP5 (Afb. 15)) pakket met daarin baksteen-, houtskool- en steenkoolspikkels en enkele fragmenten leisteen en glas.

Op meerdere plaatsen – aanwezig over het ganze terrein – bleek ook het vlak van de sleuven geroerd te zijn (Afb.19: *gearceerd*). Deze verstoringen hadden een gelijkaardige kleur en vulling als de hierboven beschreven lichtbruine tot donkerbruine verstoringslaag. Overige verstoringspakketten bestonden voornamelijk uit steenpuin (Afb. 16 en Afb. 18).

In de meest noordwestelijke profielput (PP1, Afb.14) kon onder dit verstoringspakket een Bt-horizont onderscheiden worden. Deze ging op een diepte van 0,8 m onder het maaiveld over in de moederbodem (C-horizont). De E-horizont was niet in het profiel zichtbaar maar enkele restanten hiervan werd wel verspreid in SL1 aangesneden (Afb. 17). Ter hoogte van de overige profielputten was geen profielontwikkeling bewaard en werd onmiddellijk onder de boven vernoemde verstoringslaag de moederbodem aangesneden.

Het moedermateriaal was in het westen eerder lemig, in het oosten was dit eerder zandig. Gleyverschijnselen werden niet aangeduid. Ook de grondwatertafel werd tijdens het onderzoek niet aangesneden. In de door de initiatiefnemer aangelegde sonderingsput bleek het grondwater aanwezig op een diepte van ca. 4 m

Afb.14: Profielfoto PP 1 (Bron: Aron bvba)

Afb.15: Profielfoto PP 5 (Bron: Aron bvba)

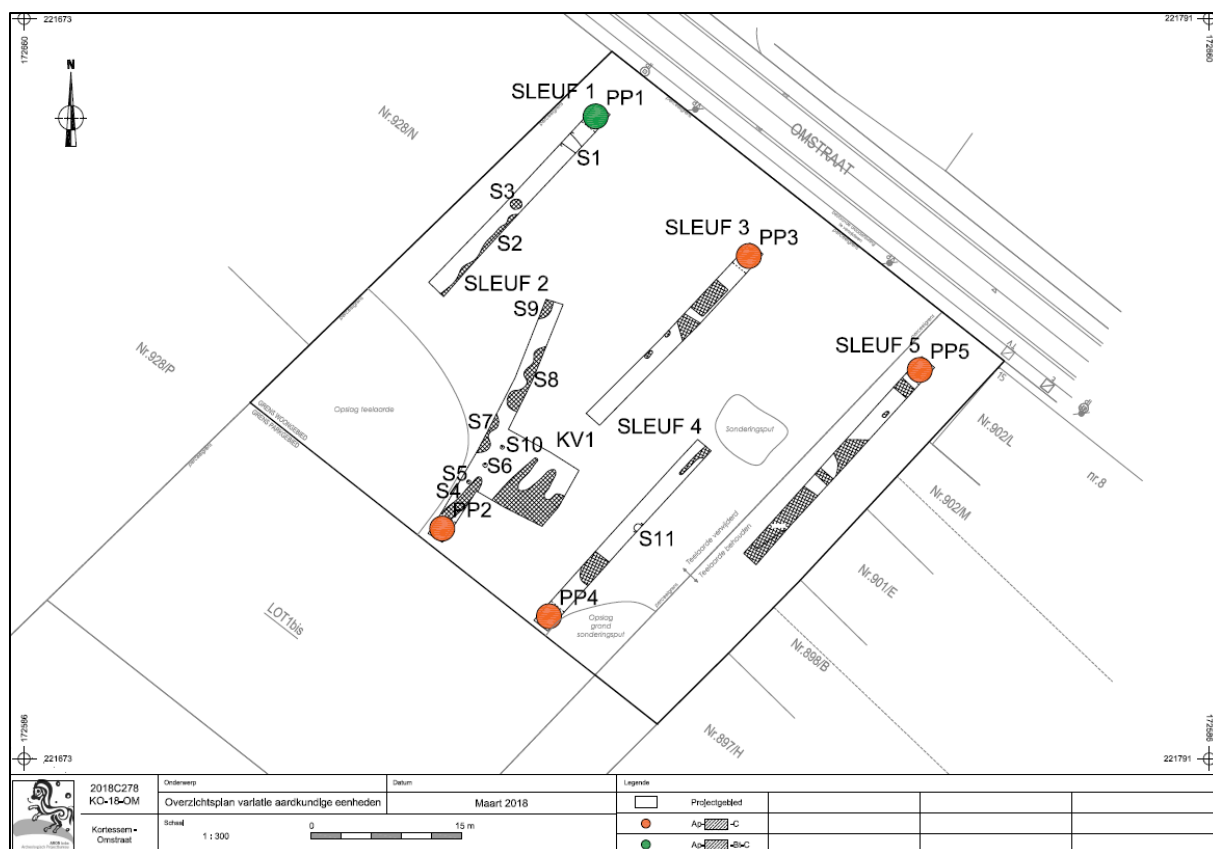
Afb. 16: Verstoringen in SL 3

Afb. 17: Vlak in SL1 met aanwezigheid van vlekken E-horizont en verstoringen

Afb. 18: Verstoringen in SL 5.

Afb.19: Geregistreerde aardkundige eenheden per bodemprofiel en de aanwezige sporen en verstoringen (gearceerd en zwart).

2.1.2 Interpretatie

Volgens de bodemkaart komen er op het onderzoeksterrein twee bodemtypes voor. Het merendeel van het terrein wordt aangeduid als Aca-bodem. Dit betreft een matig droge leembodem met textuur B-horizont. Een klein deel van het terrein wordt als OB-bodem aangeduid, ofwel een door bebouwing verstoord bodem.

De waargenomen bodemtextuur binnen het onderzoeksterrein week af van de aangeduide leembodem op de bodemkaart en bestond eerder uit zandleem, wat overeenkomt met textuurklasse 'L'.

Er werden geen gleyverschijnselen aangetroffen in de profielputten. In de door de initiatiefnemer aangelegde sonderingsput bleek het grondwater aanwezig op een diepte van ca. 4 m. De aangetroffen bodem op het terrein komt zo overeenkomst met een droge bodem (drainageklasse 'c.' of droger ('b.' of 'a.')).

In het noordwesten werd een Bt-horizont aangetroffen en kan men spreken van profielontwikkeling '..a.'. Bij de aanleg van sleuf 1 werd op enkele plaatsen ook de E-horizont aangesneden. Dit maakt dat we de aangetroffen bodem in sleuf 1 in eerste instantie als matig gaaf kunnen beschrijven. Dit is echter relatief. Het onderzoek toonde immers aan dat het terrein ook in deze sleuf, net als de rest van het terrein, tot een diepte van 50 tot 80 cm geroerd is. Meerdere verstoringen zijn ook in de aangelegde sleuven zichtbaar. De oorsprong van deze verstoring blijft onduidelijk. Op het historische kaartmateriaal en de recente luchtfoto's zijn geen aanwijzingen te vinden die deze verstoring kunnen verklaren.

Samenvattend kan gesteld worden dat de in oorsprong aanwezige Lca bodem over het gehele onderzoeksterrein sterk geroerd is en de bodem op het ganse onderzoeksterrein eerder als OB-bodem kan worden aangeduid.

2.2 Sporen, spoorcombinaties en archeologische structuren

2.2.1 Beschrijving

In het onderzoeksgebied werden in totaal 11 sporen aangetroffen. Alle sporen zijn **antropogeen** van aard.

Zes sporen (S2, S3, S4, S7, S8 en S9; Afb. 20), aangeduid in SL1 en SL2, bleken tijdens het onderzoek restanten van de bovenvermelde verstoringslaag die in alle profielputten en alle sleuven werd aangesneden. In de andere sleuven werden deze vlekken onmiddellijk als verstoring geregistreerd. S2-S4 en S7-S9 worden daarom niet verder besproken.

Afb. 20. Zicht op het terrein met de aanwezige verstoringen zoals waarneembaar was in de sleuven. S4, S7 en S8, aangeduid in SL 2, zijn op deze foto zichtbaar. Ook in het kijkvenster is eenzelfde verstoringslaag zichtbaar. Paalkuilen S5, S6 en S10 situëren zich op een NO-ZW georiënteerde lijn.

De overige sporen betreffen 2 kuilen en 3 paalkuilen.

Kuil S1 (-0,55 mv) betrof een NW-ZO georiënteerd spoor dat over de gehele breedte van SL1 zichtbaar was. Terwijl het spoor in de oostelijke profielrand niet zichtbaar was, werd in de westelijke profielrand duidelijk dat het spoor zich onder de verstoringslaag bevond. In doorsnede (Afb. 21) was dit ca. 1 m brede spoor 20 cm onder het aangelegde vlak bewaard en vertoonde het een vlakke bodem met recht opgaande wanden. De vulling was licht bruin grijs met een weinig spikkels houtskool, steenkool, baksteen, kiezel en enkele fragmenten leisteen. In de vulling van S1 zaten verder vijf scherven aardewerk (V1). **Kuil S11** (-0,60 mv), aangeduid in SL4, had een gelijkaardige vulling en samenstelling en werd eveneens onder het verstoringspakket aangesneden. Het spoor was in doorsnede ca. 16 cm diep en onregelmatig afgelijnd (Afb. 22).

De afgeronde vierkante **paalkuilen S5, S6 en S10** (Afb. 23, ca. -0,50 mv) lagen in SL 2 op een noordoost-zuidwest georiënteerde lijn met een tussenafstand van ca. 2,5 m (Afb. 24). De paalkuilen (ca. 40 x 40 cm) hadden een grijsbruine vulling met spikkels steenkool, leisteen en baksteen. Hierin kon een zwartbruine paalkern onderscheiden worden, waarin de resten van een houten paal nog bewaard bleven.

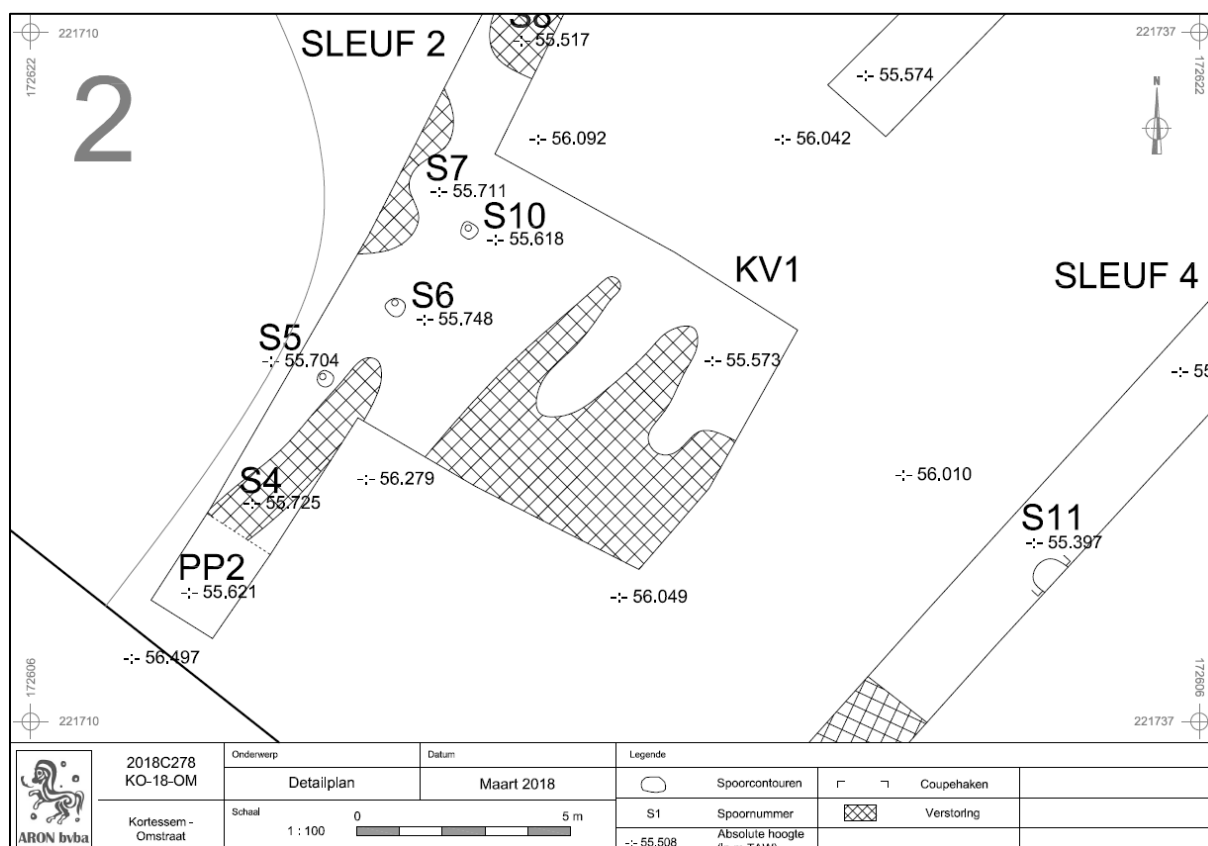
Afb. 21: Coupefoto S1

Afb. 22: Coupefoto S11

Afb. 23: Detailfoto S5

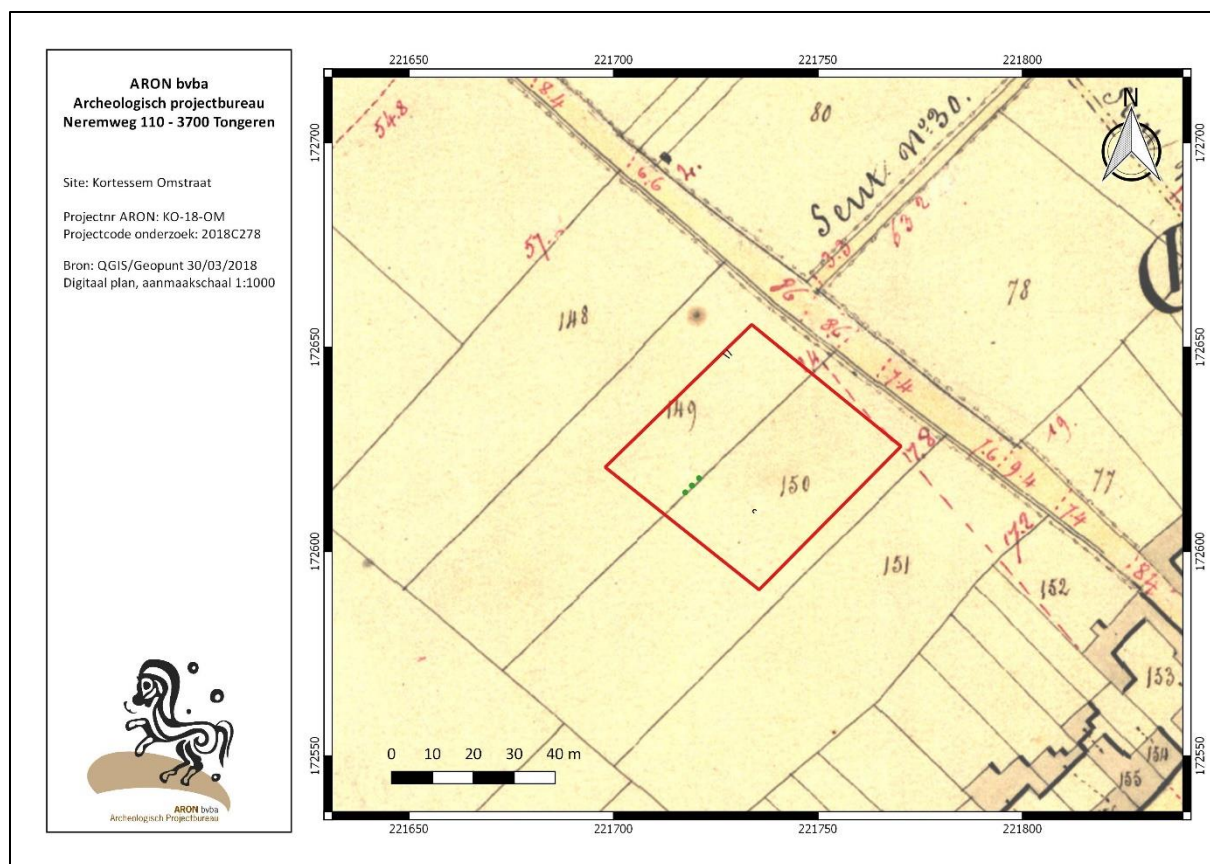
Afb. 24: Detailplan van centrale deel onderzoeksgebied met daarop de palenrij in SL 2 en KV 1.

2.2.2 Interpretatie

Sporen S1 en S11 hadden een licht bruinigrijze vulling met een weinig spikkels houtskool, steenkool, baksteen, kiezel en enkele fragmenten leisteen. De aanwezigheid van stukjes steenkool, zowel in de sporen als in de bovenliggende verstoringslaag doen een post-middeleeuwse datering vermoeden. Het spoor leverde echter naast vier fragmenten roodbakend geglazuurd aardewerk ook één steengoedfragment (V1) op dat gedateerd wordt in de 14de – 1ste helft van de 15de eeuw (zie *infra*). Op basis van de vulling van deze kuilen, lijken de scherf daarom eerder intrusief te zijn. Op het beschikbare cartografische materiaal zijn er geen aanwijzingen te vinden die de sporen beter kunnen duiden. Het lijken daardoor eerder incidenteel gegraven kuilen.

Paalkuilen S5, S6 en S10 zijn te relateren aan een voormalige perceelsgrens zoals zichtbaar is op de Atlas der Buurtwegen (ca. 1840) en daarmee in de 19de eeuw kan gedateerd worden (Afb. 25).

Sporen S2-S4 en S7-S9 zijn zoals eerder vermeld als verstoringen te beschouwen.

Afb.25: Atlas der buurtwegen met daarop het onderzoeksgebied (rood), de postmiddeleeuwse sporen (groen).

2.3 Vondsten

Er werd gedurende het proefsleuvenonderzoek vijf fragmenten aardewerk (V1) aangetroffen. Het betreffen vier fragmenten roodbakend geglazuurd aardewerk en één fragment steengoed. De vier fragmenten roodbakend aardewerk kunnen niet specifiek gedateerd worden dan tussen de late middeleeuwen tot de nieuwe tijd. Het fragment steengoed met radstempelmotief is aan te duiden als Langerwehe I, dat wordt vertegenwoordigd door een grote kruik in een grijs baksel met paarse ijzerengobe [Hurst 1977, fig. 1; De Groote 2014, Fig. 268, Nr. 1]. De kruik heeft een versiering met een complexe radstempel op de bandvormige rand en schouder. Langerwehe vormde samen met Siegburg tot de twee vormtradities in de 14de en de eerste helft van de 15de eeuw.

2.4 Assessment van stalen

Er zijn gedurende het proefsleuvenonderzoek geen stalen genomen. Daarom wordt er geen assessment hiervan opgesteld.

2.5 Conservatie-assessment

Het oppervlak van het aardewerkfragment is ietwat verweerd maar het fragment verweert niet verder in de huidige bewaaromgeving. Bovendien is geen microbiologische schade of schade door plantenwortels zichtbaar.¹² Er is bijgevolg sprake van een matige en stabiele schade.¹³ Er hoeven dan ook geen verdere conserveringsmaatregelen getroffen te worden.

Naar preventieve conservatie toe, dient deze keramiek bewaard te worden in een stabiele omgeving van 40 – 50 % RV met een temperatuur van 16 – 18°C en verpakt te worden in zachte zuurvrije materialen.¹⁴

2.6 Onderzoeksvragen

Tijdens het proefsleuvenonderzoek dienden volgende onderzoeksvragen behandeld te worden:

Zijn er archeologische sporen en vondsten aanwezig?

In het onderzoeksgebied werden in totaal 11 sporen aangetroffen. Alle sporen zijn **antropogeen** van aard.

Wat is hun gaafheid, hoe diep zijn ze bewaard?

De bewaringstoestand van de sporen in het onderzoeksgebied is goed. De sporen werden aangetroffen op een diepte van ca. 50 tot 60 cm onder het maaiveld.

Uit welke periode dateren ze en hoe valt dit te rijmen met de archeologische kennis over het gebied?

Zes sporen (S2, S3, S4, S7, S8 en S9), aangeduid in SL1 en SL2, bleken tijdens het onderzoek restanten van de bovenvermelde verstoringslaag die in alle profielputten en alle sleuven werd aangesneden. In de andere sleuven werden deze vlekken onmiddellijk als verstoring geregistreerd.

Drie paalkuilen (S5, S6 en S10) zijn te relateren aan een voormalige perceelsgrens zoals zichtbaar is op de Atlas der Buurtwegen (ca. 1840) en kunnen daarmee in de 19de eeuw gedateerd worden.

Sporen S1 en S11 hadden een licht bruingrijze vulling met een weinig spikkels houtskool, steenkool, baksteen, kiezel en enkele fragmenten leisteen. De aanwezigheid van stukjes steenkool, zowel in de sporen als in de bovenliggende verstoringslaag doen een post-middeleeuwse datering vermoeden. Het spoor leverde echter naast vier fragmenten roodbakend geglazuurd aardewerk ook één steengoedfragment (**V1**) op dat gedateerd wordt in de 14de – 1ste helft van de 15de eeuw (zie *infra*). Op basis van de vulling van deze kuilen, lijkt de scherf daarom eerder intrusief te zijn. Op het beschikbare cartografische materiaal zijn er geen aanwijzingen te vinden die de sporen beter kunnen duiden. Het lijken daardoor eerder incidenteel gegraven kuilen.

De aangetroffen sporen kunnen niet gerelateerd worden aan nabij gelegen archeologische vindplaatsen of historische gebeurtenissen die hebben plaatsgevonden, noch aan elementen op historische kaarten, met uitzondering van de 19de-eeuwse perceelsgrens zoals zichtbaar is op de Atlas der Buurtwegen.

¹² Cleeren, 2014: pag. 79-92.

¹³ Cleeren, 2014: pag. 56.

¹⁴ Cleeren, 2014: pag. 94.

Daarenboven is de bodem over het gehele onderzoeksgebied verstoord. Eventueel aanwezige archeologische sporen zullen hierdoor grotendeels vergraven zijn.

Op basis van deze gegevens wordt de kans bijzonder klein geacht dat een verder archeologisch onderzoek bijkomende kenniswinst zal opleveren. Dit maakt dat een vervolgonderzoek als niet nuttig en niet noodzakelijk (kosten-batenanalyse) beschouwd wordt.

Welke zones zijn archeologisch waardevol en dienen te worden onderworpen aan een archeologische opgraving?

Aangezien er in het onderzoeksgebied enkel archeologische vindplaatsen met een lage waarde zijn aangetroffen, kan geen zone worden afgebakend die archeologisch waardevol is en verder moet onderworpen worden aan een archeologische opgraving.

2.7 Kennisvermeerdering

2.7.1 Potentieel, aard en motivering en methodiek

Zie hiervoor: *Deel 1, 2.6 Onderzoeksvragen*:

Uit welke periode dateren ze en hoe valt dit te rijmen met de archeologische kennis over het gebied?

3. Samenvatting

De initiatiefnemer plant op een ca. 5506 m² groot terrein de nieuwbouw van 23 assistentiewoningen met parkeergarage aan de Omstraat te Kortesseem (prov. Limburg).

Voorafgaandelijk aan de vergunningsaanvraag werd een archeologienota opgemaakt die door Onroerend Erfgoed bekrachtigd werd onder ID 3017. Deze archeologienota voorzag in de uitvoer van een proefsleuvenonderzoek naar (proto-) historische vindplaatsen met doorlopende metaaldetectie. Deze archeologienota werd door het agentschap Onroerend Erfgoed bekrachtigd met bijkomende voorwaarden. Het proefsleuvenonderzoek zal enkel plaatsvinden op het terrein dat binnen het woongebied (ca. 2350 m²) valt. Het achterliggende terrein met als functie parkgebied zal buiten het proefsleuvenonderzoek vallen.

Het proefsleuvenonderzoek werd door Aron bvba in maart 2018 uitgevoerd. Er werd deels van het programma van maatregelen afgeweken. In eerste instantie bleek het onderzoeksterrein, zoals volgens de plannen als woongebied wordt omschreven, ca. 2560 m² groot. Daarnaast lagen de grondhopen ten gevolge van het afgraven van de teelaarde en het uitgraven van een sonderingsput op het onderzoeksterrein, wat de oorspronkelijke inplanting van de proefsleuven niet mogelijk maakte. In overleg met Onroerend Erfgoed werd daarom geopteerd om de proefsleuven zo aan te leggen dat het beoogde percentage bereikt werd zonder afbreuk te doen aan de algemene onderzoeksstrategie. Het terrein werd zo onderzocht door middel van vijf proefsleuven. Proefsleuven 1, 3 en 5 werden hierbij naar het noorden verschoven, proefsleuven 2 en 4 naar het zuiden.

De afstand tussen de proefsleuven bedraagt ca. 10 m (van middenpunt tot middenpunt), de proefsleuven zijn 2 m breed. De aangelegde sleuven waren NO-ZW georiënteerd, met uitzondering van SL2 die door de aanwezigheid van een grondhoop eerder N-Z georiënteerd is. De sleuven hadden in totaal een oppervlakte van 260 m². Centraal tussen SL 2 en SL 3 werd bijkomend één kijkvenster uitgegraven (KV 1). Het kijkvenster had een oppervlakte van 56 m². In totaal werd op deze wijze 316 m² onderzocht, wat neerkomt op 12,5 % van de oppervlakte die onderzocht moest worden (nl. 2560 m²). Tijdens het proefsleuvenonderzoek werd ook doorlopend een metaaldetector gebruikt.

De bodemkundige bevindingen van het proefsleuvenonderzoek weken af van de weergave op de bodemkaart. Zo bleek op basis van het onderzoek dat de in oorsprong aanwezige Lca-bodem over het gehele onderzoeksterrein sterk geroerd is en de bodem op het ganse onderzoeksterrein eerder als OB-bodem kan worden aangeduid.

Het proefsleuvenonderzoek leverde 11 sporen op. Alle sporen zijn antropogeen van aard. Zes sporen bleken tijdens het onderzoek restanten van een verstoringslaag die in alle profielputten en alle sleuven werd aangesneden. In de andere sleuven werden deze vlekken onmiddellijk als verstoring geregistreerd. Drie paalkuilen zijn te relateren aan een voormalige perceelsgrens zoals zichtbaar is op de Atlas der Buurtwegen (ca. 1840) en kunnen daarmee in de 19de eeuw gedateerd worden. Twee sporen hadden een licht bruinigrijze vulling met een weinig spikkels houtskool, steenkool, baksteen, kiezel en enkele fragmenten leisteen. De aanwezigheid van stukjes steenkool, zowel in de sporen als in de bovenliggende verstoringslaag doen een post-middeleeuwse datering vermoeden. Het spoor leverde echter naast vier fragmenten roodbakkerend geglaazuurd aardewerk ook één steengoedfragment (V1) op dat gedateerd wordt in de 14de – 1ste helft van de 15de eeuw. Op basis van de vulling van deze kuilen, lijkt de scherf daarom eerder intrusief te zijn. Op het beschikbare cartografische materiaal zijn er geen aanwijzingen te vinden die de sporen beter kunnen duiden. Het lijken daardoor eerder incidenteel gegraven kuilen.

De aangetroffen sporen kunnen niet gerelateerd worden aan nabij gelegen archeologische vindplaatsen of historische gebeurtenissen die hebben plaatsgevonden, noch aan elementen op historische kaarten, met uitzondering van de 19de-eeuwse perceelsgrens zoals zichtbaar is op de Atlas der Buurtwegen. Daarenboven is de bodem over het gehele onderzoeksgebied verstoord. Eventueel aanwezige archeologische sporen zullen hierdoor grotendeels vergraven zijn.

Op basis van deze gegevens wordt de kans bijzonder klein geacht dat een verder archeologisch onderzoek bijkomende kenniswinst zal opleveren. Dit maakt dat een vervolgonderzoek als niet nuttig en niet noodzakelijk (kosten-batenanalyse) beschouwd wordt.

